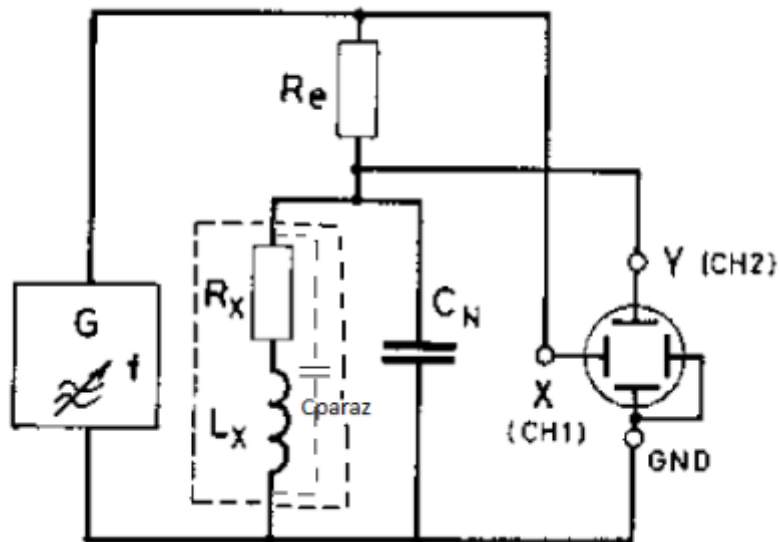

10C mérés

Önindukciós tényező mérése rezonancia módszerrel

A mérés elve illetve összeállítása

A mérendő veszteséges fojtótekercsből és egy ismert C_N kapacitású kondenzátorból párhuzamos (csillapított) rezgőkört képezünk. A rezgőkört R_e előtétellenálláson keresztül változtatható frekvenciájú szinuszgenerátorról tápláljuk. A rezgőkörön létrejövő feszültséget X-Y módban működtetett oszcilloszkóp Y (függőleges) bemenetére kapcsoljuk, az X (vízszintes) eltérítést az oszcillátor feszültségével vezéreljük. Ha a generátort a rezgőkör rezonanciafrekvenciájára hangoljuk, ekkor a rezgőkör eredő impedanciája ellenállás-jellegű lesz és maximális értékű. Az oszcilloszkópon a rezonancia úgy ismerhető fel, hogy ekkor a Lissajous ábra egy egyenes és ennek a függőleges amplitúdója maximális lesz. A generátorról leolvasható a rezgőkör f_{cs} csillapított rezonanciafrekvenciája. Ha eltekintünk az f_{cs} csillapított és az f_0 csillapítatlan rezonanciafrekvencia közötti eltéréstől ($f_{cs} \approx f_0$), akkor az L_x önindukciós tényezőre a következő közelítő összefüggést kapjuk:

$$L_x \approx \frac{1}{\omega_{cs}^2 C_N}, \quad (\omega_{cs} = 2\pi f_{cs})$$

A csillapítás figyelembevételével az önindukciós tényező pontosabb mérésére van lehetőségünk. A mérőkör megfelelő működésének feltétele

- R_e előtét-ellenállás jóval nagyobb legyen, mint a rezgőkör R_0 rezonancia-ellenállása
- C_N jóval nagyobb legyen mint a vizsgált tekercs C_{paraz} kapacitása.

Feladatok

Légmagos és ferrit fazékmagos fojtótekerics önindukciós tényezőjét mérjük meg rezonancia módszerrel. Jegyezzük fel a fazékmag A_L értékét.

- Egyenáramú méréssel (pl. csúszóhuzalos Wheatstone híddal) határozzuk meg a tekerceselés R_x ellenállását.
- A gyakorlatvezető útmutatása szerint válasszuk meg a mérőkör R_e előtét-ellenállását és a C_N kapacitást. Állítsuk össze a mérőkört, hangoljuk a rezgőkör rezonanciafrekvenciájára a generátort, olvassuk le a generátorról az f_{cs} csillapított rezonanciafrekvenciát.
- Az oszcilloszkópon pozícionáljuk középre a Lissajous ábrát (esetünkben ez egy egyenes), olvassuk le és jegyezzük fel az oszcilloszkóp vízszintes és függőleges eltérítésének C_x és C_y méréshatárát, az egyenes csúcspontjának x és y koordinátáit.
- Vegyük ki az áramkörből a C_N kondenzátort. Ekkor a rezgőkörünk kapacitív tagját csak a C_{paraz} alkotja. Keressük meg a rezonanciafrekvenciát. (Mivel a rezgőkör kapacitív tagja az előzőekhez képest jelentősen lecsökken, a rezonanciafrekvencia jelentősen megnő.) Ezután a „c” pontban leírtak szerint járjunk el.

Értékelés

Mindkét esetre (légmagos, vasmagos) végezzük el az alábbiakat!

A rezgőkör R_0 rezonancia-ellenállását az R_e előtét-ellenállás, az oszcilloszkóp C_x és C_y méréshatára és a Lissajous ábra csúcspontjának x és y koordinátája birtokában a következő módon határozhatjuk meg:

$$R_0 = \frac{1}{\frac{C_x \cdot x}{C_y \cdot y} - 1} R_e$$

Ellenőrizzük, hogy a mérés során eleget tettünk-e az $R_e \gg R_0$ és $C_N \gg C_{paraz}$ feltételeknek.

Az R_0 rezonancia-ellenállás és az egyenáramon mért R_x ellenállás birtokában a rezgőkör Q jósági tényezője meghatározható. A mért f_{cs} csillapított rezonanciafrekvenciából az ω_{cs} körfrekvenciát számíthatjuk. A jósági tényezőtől és a csillapított körfrekvenciából következtethetünk az ω_0 csillapítatlan rezonancia-körfrekvenciára.

$$Q^2 = \frac{R_0}{R_x}, \quad \omega_{cs} = 2\pi f_{cs}, \quad \omega_0 = \frac{\omega_{cs}}{\sqrt{1 - \frac{1}{4Q^2}}}$$

Végül a mért önindukciós tényezőt a következő összefüggés adja:

$$L_x = \frac{1}{\omega_0^2 C_N}$$

Határozzuk meg, hogy mekkora az eltérés a közelítő (a csillapítás hatását figyelmen kívül hagyó) és a pontosabb számítási módszerrel adódó önindukciós tényező között.

L_x ismeretében határozzuk meg a C_{paraz} kapacitást!

$$C_{paraz} = \frac{1}{\omega_0^2 L_x}$$

(Az itt szereplő ω_0 a jelentősen megnövekedett f_0 -hoz tartozik!)

Számítsuk ki a tekerics menetszámát az A_L ismeretében!

$$n = \sqrt{\frac{L_x}{A_L}}$$

Ellenőrző kérdések

---

1. Rezonancia módszerrel milyen kapcsolásban, milyen műveletekkel mérhetünk önindukciós tényezőt?
2. Hogyan ismerhetjük fel a rezonanciát, hogyan számítható az önindukciós tényező közelítő értéke?
3. A rezgőkör csillapított és csillapítatlan rezonancia-körfrekvenciája között milyen kapcsolat áll fenn?
4. Milyen módon mérhető a rezonancia-ellenállás, hogyan határozhatjuk meg a rezgőkör jósági tényezőjét?
5. Milyen szempont szerint választjuk meg R_e és C_N értékeit?